

A tájékoztató egyik célja, hogy képet adjon arról, hogy az egészségügyi ellátással kapcsolatban milyen jogosultságok illetik meg, illetve milyen kötelezettségek terhelik a betegeket. Mindemellett célkitűzése annak átfogó, rövid bemutatása is, hogy a jogosultságok megsértése esetén milyen jogvédelmi és igényérvényesítési lehetőségek állnak a jogkeresők rendelkezésére jelenleg Magyarországon.¹

I. MILYEN JOGOK ILLETIK MEG A BETEGET AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSSAL KAPCSOLATBAN?

A betegek jogairól az 1997. évi CLIV. törvény, az egészségügyi törvény rendelkezik.

1. Egészségügyi ellátáshoz való jog

- E jog fő tartalma a beteg egészségi állapota által indokolt megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének is megfelelő egészségügyi ellátás.
- Magában foglalja (bizonyos jogi korlátok mellett) a szabad orvosválasztás jogát is.
- Sürgős szükség esetén a betegnek joga van az életmentő, illetve az egészségkárosodás megelőzését biztosító ellátáshoz, valamint fájdalomának csillapításához és szenvedéseinek csökkentéséhez.
- A jog magában foglalja azt is, hogy várólistára helyezés esetén a beteget a várakozás okáról és annak várható időtartamáról tájékoztatni kell.

2. Emberi méltósághoz való jog

- Az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani.
- Az ellátás során a beteg jogainak gyakorlásában, személyes szabadságában kizárólag sürgős szükség esetén korlátozható, amennyiben az intézkedésre a beteg vagy mások élete, testi épsége és egészsége védelmében szükség van. Kínzó, kegyetlen, embertelen, megalázó vagy büntető jellegű korlátozó intézkedést tilos alkalmazni. A korlátozó intézkedés csak addig tarthat, ameddig az elrendelés oka fennáll.
- A jog fontos tartalma, hogy a beteget csak méltányolható okból és ideig szabad várakoztatni.
- A beteg ruházata csak a szükséges időre és a szakmailag indokolt mértékben távolítható el.

3. Kapcsolattartás joga

- A beteg a kórházban jogosult más személyekkel akár írásban, akár szóban kapcsolatot tartani, továbbá látogatókat fogadni, valamint általa meghatározott személyeket a látogatásból kizárni. A beteg megtilthatja, hogy a gyógykezelésének tényét vagy a gyógykezelésével kapcsolatos egyéb információt más előtt feltárják.
- A beteget megilleti a szabad vallásgyakorlás, az egyházi személlyel történő kapcsolattartás joga is.
- A szülő nőnek joga van arra, hogy az általa megjelölt nagykorú személy a vajúadás és a szülés alatt folyamatosan vele lehessen, a szülést követően pedig arra, hogy újszülöttjével egy helyiségben helyezték el.
- A kiskorú betegnek joga van arra, hogy szülője, törvényes képviselője, illetőleg az általa vagy törvényes képviselője által megjelölt személy mellette tartózkodjon.
- A súlyos állapotú betegnek joga van arra, hogy az általa megjelölt személy mellette tartózkodjon.
- A beteg a kapcsolattartás jogát a betegtársai jogainak tiszteletben tartása, a betegellátás zavartalanosságának biztosítása mellett gyakorolhatja.

4. Gyógyintézet elhagyásának joga

---

¹ A tájékoztató anyag a 120901 ÁJP számú projekt keretében a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a PD_16 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

- A betegnek joga van a gyógyintézetet elhagyni, amennyiben azzal mások testi épségét, egészségét nem veszélyezteti.
- A beteg gyógyintézetből történő elbocsátásáról a beteget, illetőleg hozzátartozóját előzetesen tájékoztatni kell, lehetőség szerint legalább 24 órával a tervezett elbocsátást megelőzően.
- Amennyiben a beteg saját elhatározása alapján kívánja elhagyni a gyógyintézetet, ezt a kezelőorvosának be kell jelentenie.

5. Tájékoztatáshoz való jog

- A beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra. A tájékoztatásnak a beteg számára érthető módon kell történnie, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánságára.
- A cselekvőképes beteg a tájékoztatásáról lemondhat, kivéve, ha betegsége természetét ismernie kell ahhoz, hogy mások egészségét ne veszélyeztesse.
- A tájékoztatás egyik lépcsőfoka az önrendelkezési tájékoztatás, melynek célja, hogy a beteg megfelelő ismeretekkel rendelkezzen a kezelésbe történő beleegyezéshez. Ennek részeként információkat kell kapnia a diagnózisról, a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról, ezek kockázatairól, elmaradásának kockázatairól, a lehetséges kezelési alternatívákról. A kezeléshez való hozzájárulást követően, annak folyamata során szükséges a terápiás tájékoztatás, melynek célja, hogy a beteg minden információval rendelkezzen, mely a kezelés eredményességéhez szükséges, és ennek megfelelően tudjon együttműködni, a gyógyulását segítő magatartást tanúsítani. Így rendszeresen tájékoztatni kell az ellátás folyamatáról, várható kimeneteléről, esetlegesen szükséges további ellátásokról, szükséges életmódbeli változásokról.

6. Önrendelkezési jog

- E jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele.
- Amennyiben a beteg cselekvőképtelen, cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott, az önrendelkezési jogot a beteg által (cselekvőképességének elvesztését/korlátozását megelőzően) megjelölt személy, ennek hiányában a törvényben felsorolt személyek (elsősorban a törvényes képviselő) gyakorolhatják. A beteg véleményét a szakmailag lehetséges mértékig figyelembe kell venni ezekben az esetekben is.
- Kiskorú beteg esetén az önrendelkezési jogot a törvényben felsorolt személyek (elsősorban a törvényes képviselő) gyakorolhatják, azonban a korlátozottan cselekvőképes kiskorú beteg véleményét a szakmailag lehetséges mértékig figyelembe kell venni.

7. Ellátás visszautasításának joga

- Az önrendelkezési joggal szoros kapcsolatban álló betegjogról van szó.
- Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a cselekvőképes beteg visszautasíthatja az egészségügyi ellátást, ha ezzel mások életét, testi épségét nem veszélyezteti.
- Amennyiben a beteg olyan ellátást kíván visszautasítani, melynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be, csak minősített okiratban, azaz közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban teheti meg, írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében gyakorolhatja ezt a jogot.
- Speciális szabályok vonatkoznak az életmentő, életfenntartó beavatkozás visszautasítására. Erre csak abban az esetben van lehetőség, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül - megfelelő egészségügyi ellátás mellett is - halálhoz vezet és gyógyíthatatlan. Formailag ugyanúgy minősített okiratban teheti ezt meg a fenti

esetkörhöz hasonlóan. Ahhoz, hogy az életmentő beavatkozás visszautasítása érvényes legyen szükséges, hogy egy háromtagú orvosi bizottság megvizsgálja a beteget és egybehangzóan, írásban nyilatkozzanak arról, hogy a beteg döntését annak következményei tudatában hozta meg, illetve, hogy valóban gyógyíthatatlan betegségben szenved. A beteg az orvosi bizottság nyilatkozatát követő 3. napon - két tanú előtt - ismételt ki kell, hogy nyilvánítsa a visszautasításra irányuló szándékát.

8. Egészségügyi dokumentáció megismeréséhez való jog

- A beteg jogosult megismerni a róla készült egészségügyi dokumentációban szereplő adatait, illetve joga van ahhoz, hogy egészségügyi adatairól tájékoztatást kérjen.
- Betekinthet az egészségügyi dokumentációba, arról másolatot, kivonatot készíthet, illetve jogosult az általa pontatlannak vagy hiányosnak vélt rá vonatkozó egészségügyi dokumentáció kiegészítését, kijavítását kezdeményezni.
- A beteg a járóbeteg-szakellátási tevékenység befejezésekor ambuláns ellátási lapot, a fekvőbeteg-gyógyintézetből történő elbocsátásakor zárójelentést kap.

9. Orvosi titoktartáshoz való jog

- A beteg jogosult arra, hogy az egészségügyi ellátásában részt vevő személyek az ellátása során tudomásukra jutott egészségügyi és személyes adatait, azaz az orvosi titkot csak az arra jogosulttal közöljék, és azokat bizalmasan kezeljék.
- A betegnek joga van arról nyilatkozni, hogy betegségéről, annak várható kimeneteléről kiknek adható felvilágosítás, illetve kiket zár ki egészségügyi adatainak részleges vagy teljes megismeréséből.
- A betegnek joga van ahhoz, hogy vizsgálata és gyógykezelése során csak azok a személyek legyenek jelen, akiknek részvétele az ellátásban szükséges, illetve azok, akiknek jelenlétéhez a beteg hozzájárult, kivéve, ha törvény másként rendelkezik.
- A betegnek joga van ahhoz, hogy vizsgálatára és kezelésére olyan körülmények között kerüljön sor, hogy azt beleegyezése nélkül mások ne láthassák, illetve ne hallhassák, kivéve, ha a sürgős szükség és a veszélyeztető állapot esetén ez elkerülhetetlen.

II. MILYEN KÖTELEZETTSÉGEK TERHELIK A BETEGET AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁSSAL KAPCSOLATBAN?

A betegek kötelezettségeiről az 1997. évi CLIV. törvény, az egészségügyi törvény rendelkezik.

1. Jogszabályok és a működési rend tiszteletben tartása

- A beteg az egészségügyi szolgáltatás igénybevételekor köteles tiszteletben tartani az erre vonatkozó jogszabályokat és az egészségügyi szolgáltató működési rendjét, házirendjét.

2. Együtműködési kötelezettség

- A beteg köteles az ellátásában közreműködő egészségügyi dolgozókkal együttműködni.
- Az együttműködés egyrésztől abban nyilvánul meg, hogy a betegnek széleskörű tájékoztatási kötelezettsége van az egészségügyi dolgozók felé. Így tájékoztatnia kell őket:
  - mindenről, amely szükséges a kórisme megállapításához, a megfelelő kezelési terv elkészítéséhez és a beavatkozások elvégzéséhez, például minden korábbi betegségéről, gyógykezeléséről, gyógyszer vagy gyógyhatású készítmény szedéséről, egészségkárosító kockázati tényezőiről,
  - mindarról, amely mások életét vagy testi épségét veszélyeztetheti, például a fertőző betegségekről és a foglalkozás végzését kizáró megbetegedésekről és állapotokról, fertőző

betegségek esetén pedig meg kell neveznie azon személyeket, akiktől a fertőző betegséget megkaphatta, illetve akiket megfertőzhetett,

- az egészségügyi ellátást érintő, általa korábban tett jognyilatkozatáról.
- Az együttműködési kötelezettség abban is megnyilvánul, hogy be kell tartani az egészségügyi dolgozók által a gyógykezeléssel kapcsolatban adott rendelkezéseket.

3. Díjfizetési kötelezettség

A beteg köteles a jogszabály által előírt, vagy a jogszabály alapján a szolgáltató által megállapított térítési díjat megfizetni.

4. Mások jogainak tiszteletben tartása

A beteg és hozzátartozói a jogaik gyakorlása során kötelesek tiszteletben tartani más betegek jogait, illetve az egészségügyi dolgozók jogait.

III. MILYEN JOGVÉDELMI ÉS IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSI LEHETŐSÉGEK ÁLLNAK RENDELKEZÉSRE A BETEGJOGOK MEGSÉRTÉSE ESETÉN?

1. Betegjogi képviselő

A betegjogok érvényesítését érintő tájékoztatás, a jogérvényesítés segítése, a jogok betartásának figyelemmel kísérése érdekében jött létre a betegjogi képviselő jogintézménye az egészségügyi törvény hatályba lépését követően. Az egészségügyi intézmények jogszabály által előírt kötelezettsége, hogy a betegjogi képviselő nevét, telefonszámát, e-mail elérhetőségét és fogadóórájának időpontját jól látható helyen közzétegyék. A betegek személyesen a fogadóórában, telefonon, és írásban is kereshetik a betegjogi képviselőt, mely megkeresésnek többféle célja és eredménye lehet. Kérhetnek tőle tájékoztatást a betegjogokat, jogérvényesítési lehetőségeket érintően, illetve észrevételt is fogalmazhatnak meg az ellátással összefüggésben. Amennyiben a sérelmet szenvedett panasszal szeretne élni, a betegjogi képviselő segít eligazodni a panaszkezelési lehetőségek között, segít a panasz megfogalmazásában, az egészségügyi dokumentációhoz való hozzáférésben.

Jelenleg országosan 23 betegjogi képviselő tevékenykedik, elérhetőségükről az alábbi honlapon tájékozódhatunk: <http://www.ijsz.hu/jogvedelmi-kepviselok-elerhetosegei.html>

2. Panasztétel az egészségügyi szolgáltatónál, illetve a fenntartójánál

Az egészségügyi törvény biztosítja a beteg számára a lehetőséget, hogy az egészségügyi ellátással összefüggésben panaszt tegyen az egészségügyi szolgáltatónál, illetve annak fenntartójánál. Az intézményi panaszkezelés folyamata, ahogyan a nevében is benne foglaltatik, nem ad a kórháztól független vizsgálati lehetőséget, az intézményen belül, első, általános lehetőségként áll a sérelmet szenvedett betegek rendelkezésére. Valamennyi egészségügyi szolgáltató számára kötelező előírás, hogy rendelkezzenek a panasz kivizsgálására vonatkozó részletes szabályzattal. Az egészségügyi szolgáltató, illetve a fenntartó köteles a panaszt kivizsgálni, és ennek eredményéről a beteget a lehető legrövidebb időn belül, de legfeljebb 30 munkanapon belül írásban tájékoztatni. A panasz kivizsgálásának szabályai egészségügyi szolgáltatóként változnak. A szabályzat kikérhető az intézménytől, illetve több esetben megtalálható az egészségügyi szolgáltató honlapján.

3. Panasztétel az egészségügyi államigazgatási szervnél

A 2013. évi CLXV. törvény alapján bárki fordulhat állami vagy önkormányzati szervhez panasszal vagy közérdekű bejelentéssel. Az egészségügyi szolgáltatásokat érintően is él ez a jogosultság, méghozzá az adott egészségügyi szolgáltató működési engedélyének kiadására jogosult egészségügyi államigazgatási szerv irányába tehető. Ezt a feladatot attól függően, hogy milyen tevékenységet végez az egészségügyi szolgáltató,

az országos tisztifőorvos, vagy a székhelye szerint illetékes járási hivatal látja el, és a működés engedélyezésén túl felügyeletet is gyakorol az egészségügyi szolgáltató felett. A panasszal kapcsolatos döntés meghozatalában fontos szerep jut az egészségügyi szolgáltatók szakmai felügyelete érdekében működtetett szakfelügyeleti rendszernek is. Az érintett terület szakfelügyelői vizsgálják, hogy az ellátás az egészségügyi jogszabályok, irányelvek, módszertani levelek, szakmai protokollok szerint történt-e. Az eljárás értesítéssel zárul, kötelező határozat nem születik az eredményeként.

4. Panasztétel az etikai bizottságnál

Amennyiben az egészségügyi ellátás során elszenvedett jogsérelem kimeríti az etikai vétség fogalmát is, a Magyar Orvosi Kamara területi szervéhez is lehet fordulni. Etikai eljárást a Kamara illetékes területi szervének etikai bizottsága ugyanis nemcsak hivatalból folytathat le, hanem a hozzá beérkezett panasz alapján is. Az etikai eljárás jellemzője, hogy nem egészségügyi intézmény, hanem konkrét egészségügyi dolgozó ellen zajlik az eljárás, melynek eredménye az eljárás alá vont személy elmarasztalása is lehet. Ha az eljárás panaszbejelentés alapján indult, az etikai bizottság az etikai felelősség tárgyában hozott határozatát közli a panaszossal is.

5. Ombudsmanhoz fordulás lehetősége

Amennyiben egy egészségügyi intézmény tevékenysége vagy mulasztása a beteg alapvető jogát sérti, vagy az alapjogi jogsérelem közvetlen veszélye áll fenn, a beteg az állampolgári jogok országgyűlési biztosához is fordulhat panaszával. A biztos betegjogokkal összefüggő panaszokkal kapcsolatos hatáskörét az alapozza meg, hogy az emberi méltósághoz való jogból, mint Alaptörvényben nevesített alapjogból levezethetők a betegjogok. Az ombudsman az egészségügyet érintő kérdések vonatkozásában meglehetősen szűk hatáskörrel rendelkezik, orvos-szakmai, etikai, kártérítési kérdésekben ugyanis nem foglalhat állást. Ezért gyakori a beadvány hatáskör hiányában történő elutasítása. Amennyiben az ombudsman vizsgálatot folytat le ennek során különböző jogosítványokkal rendelkezik. Így például a vizsgált szervtől felvilágosítást, a keletkezett dokumentumok másolatát kérheti, vizsgálatra kérheti fel az érintett hatóság felügyeleti szervét, helyszíni ellenőrzést folytathat. Amennyiben megállapítható, hogy az alapvető jog sérelme vagy annak közvetlen veszélye fennáll, akkor az alapvető jogok biztosának többféle intézkedési lehetősége van. Hatósági jogkörei nincsenek, kötelező erejű döntést nem hoz, bírságot nem szabhat ki, viszont lehetősége van arra, hogy a probléma orvoslására ajánlást fogalmazzon meg az érintett szerv, vagy annak felügyeleti szerve számára.

Az alapvető jogok biztosának elérhetőségeiről a honlapján nyújtanak tájékoztatást: <https://www.ajbh.hu/elerhetosegeink>

6. Egészségügyi közvetítói eljárás igénybe vétele

A közvetítói eljárás egy együttműködésen alapuló, békés konfliktuskezelési forma, amelyben a felek egyezsége jutását pártatlan személy, a mediátor segíti elő. A közvetítő feladata abban áll, hogy a problémamegoldó folyamatot kontrollálja, tehát nem bírál, nem értékeli, nem dönt a felek közötti jogvitában. A szerepe a felek álláspontjának közelítésében, a felek közötti kapcsolat javításában áll. Jelenleg Magyarországon külön törvényben szabályozott egészségügyi közvetítói eljárás áll a jogkereső betegek rendelkezésére. Az egészségügyi közvetítói eljárás kérelemre indul, a kérelmet a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara illetékes területi szervénél kell előterjeszteni. (8 területi szerv van, lásd: 1995. évi CXIV. törvény 5. § (2) bekezdését). A kamara a közvetítói eljárás lefolytatása iránti kérelmet megküldi a másik félnek, a közvetítói eljárás ugyanis önkéntes, ahhoz, hogy lefolytatható legyen mindkét fél hozzájárulása szükséges. Ha mindkét fél hozzájárulását adta, az általános eljárási költségek befizetését követően meg kell állapodniuk az egészségügyi közvetítói tanács összetételében, ezt követően kitűzhető a tanács első ülése. Az eljárás célja, a felek között felmerült jogvita egyezséggel történő lezárása. Ha az első üléstől számított négy hónapon belül nem sikerül egyezséget létrehozni, a tanács az eljárást megszünteti.

7. Békéltető testületi eljárás igénybe vétele

A békéltető testületek a megyei és fővárosi kereskedelmi és iparkamarák mellett működő független testületek, melyeknek célja a fogyasztói jogviták bíróságon kívüli rendezése. A békéltető testületek a fogyasztó és a vállalkozás közötti, az áruk és szolgáltatások minőségével, biztonságosságával, termékfelelősségi szabályok alkalmazásával, illetve szerződések megkötésével és teljesítésével kapcsolatos jogvitákkal foglalkoznak. Az egészségügyi szolgáltatások területén meglehetősen szűk hatáskörrel rendelkeznek, a kialakult gyakorlat szerint ugyanis a beteget akkor tekinthetjük fogyasztónak, ha közvetlenül fizetett az egészségügyi szolgáltatásért. Azaz ha például magán egészségügyi szolgáltatást vett igénybe, állami egészségügyi szolgáltatónál kiegészítő térítési díj mellett kényelmi szolgáltatásokat vett igénybe, egészségbiztosító által nem finanszírozott fogászati ellátást vesz igénybe, vagy például egészségmegőrző, illetve gyógyászati terméket vásárol. A békéltető testület eljárását kizárólag a fogyasztó kezdeményezheti, a testület 3 tagú tanácsban jár el. A békéltető testületi eljárás elsődleges célja, hogy a felek olyan egyezsége jussanak, mely a jogszabályoknak megfelelő. Ez esetben a tanács határozatával jóváhagyja az egyezséget és kötelező erejű döntés születik. Az eljárás viszont akkor is döntéssel zárul, ha a felek nem tudnak egyezsége jutni, ilyenkor az eljáró tanács hoz döntést.

A békéltető testületek elérhetőségeiről, eljárásáról bővebb tájékoztatást a következő honlapon találunk: <https://bekeltetes.hu/>

8. Polgári peres eljárás kezdeményezése, egyezség a perben és peren kívül

Amennyiben a beteget az egészségügyi szolgáltató jogellenes magatartásával okozati összefüggésben vagyoni kár vagy személyiségi jogsérelem érte, polgári peres eljárás keretében is igényelhet kártérítést, illetve sérelemdíjat. A polgári pert keresetlevéllel kell megindítani, és rendszerint jogi képviselőre is szükség van az eljárásban. Szemben a többi igényérvényesítési lehetőséggel a peres eljárások sok esetben hosszabb időt vesznek igénybe. A polgári peres eljárásban arra is lehetőség van, hogy a felek egyezséget kössenek, és ilyen módon rendezzék jogvitájukat. Amennyiben a felek által kötött egyezség megfelel a jogszabályoknak, azt a bíróság jóváhagyja, és ugyanolyan jogi kötőerő kapcsolódik hozzá, mint a bíróság által meghozott ítélethez. Ismert a hazai eljárásjogban az egyezségi kísérletre idézés jogintézménye is, melynek lényege, hogy a felek peres eljárás folyamatban léte nélkül is megjelenhetnek a bíróság előtt annak érdekében, hogy egy korábbi közvetítői eljárásban létrejött megállapodást egyezségként jóváhagyjon a bíróság, vagy ennek hiányában a bíróság előtt próbáljanak meg egyezsége jutni.

9. Közjegyző előtti egyezségkötés lehetősége

Polgári peres útra tartozó jogvitában a keresetindítás előtt közjegyzőnél is kérhető egyezségi kísérletre idézés. Amennyiben a kitűzött határnapon megjelenő felek egyezsége jutnak, és ez az egyezség megfelel a jogszabályoknak, a közjegyző egyezséget jóváhagyó végzést bocsát ki. Ehhez ugyanolyan jogi kötőerő kapcsolódik, mint a bíróság által hozott ítélethez. Az eljárás feltétele, hogy sem polgári per, sem más közjegyző előtti egyezségi eljárás ne legyen folyamatban.

Dr. Zákány Judit PhD
Debreceni Egyetem
Állam-és Jogtudományi Kar

